

Постхумно признање Калаза за Петра Милошевића

9.
СТРАНА

6.
СТРАНА

Записи са ходочашћа по Србији

5.
СТРАНА

СНН

Ђаци уредили ковинско гробље

4.
СТРАНА

„Опанке” 40 година чувају фолклорну баштину

ПОЛИТИКА

Коментар

Откуда у Републици Српској јасна подршка Израелу

Србе и Јевреје повезују заједничко страдање у Другом светском рату у БиХ, истребљење у Јасеновцу, заједничко памћење ко су били крвници и помагачи у НДХ, са документима које је Додик уступио на чување и показивање Меморијалном центру „Јад Вашем“ у Јерусалиму.

Аутор чланка

У Бањалуци су већ на прве вести о рату на Блиском истоку преко целе фасадне зграде Председништва Републике развукли видео-заставу Израела. Хрвати су Израелцима нетом продали Алуминијум у Мостару. Бошњаци су се, међутим, нашли у белају. Ништа за њих није тако тешко искушење као када се сукобе њихови западни ментори и њихова блискоисточна браћа по исламу. Тада, попут Буридановог магарца, не знају на коју би страну. Разум их упућује на моћни Запад, од кога 30 година очекују да обави „незавршене послове“ и направи им унитарну државу, а срце их неодољиво вуче ка Блиском истоку, који је и унутар себе поцепан не само између сунита и шиита него и много више сукобом између националних интереса и интереса англо-америчких нафтних компанија, чији деоничари седе у врху администрације САД и корумпирају домаћу елиту.

Када су односи Турска – САД цветали, база НАТО-а у Инцирлику била је главни регионални ослонац америчке глобалне војне супермоћи, а Американци су тврдили да је Ердоган промотер специфичне „исламске демократије“ и препоручивали је Босни. То се уклопило у Султанову спољну политику неоосманизма, коју је

његов министар спољни Ахмед Давутоглу представио у Сарајеву речима да је „период османске власти у БиХ (на српском окупације) био успешна прича коју треба поновити“.

Али, нешто касније, када су се односи САД и Турске, после неуспелог пуча Маде ин УСА, покарабасили, исти Мустафа ефендија је изјавио: „Данас за Бошњаке султан се више не налази у Стамболу него у Бриселу и Вашингтону.“ Он је, у ствари, реално описао заокрет у односима Сарајево-Анкара: од „куд сви Турци, ту и мали Мујо“, до ишчекивања да се „Америка врати незавршеним пословима у БиХ“. Оглушују се о Тајипове захтеве да затворе мрежу школа Фејтулаха Гулена, фаворита САД за турски престо, вадећи се на америчку реторику људских права. Није их у тој новој доследности омело чак ни када су се ономад многе муслиманске земље окренуле БРИКС-у, јер оснивачи су малигни Руси и Кинези, којима треба увести санкције због Украјине, а омрзнуте комшије Срби су, јел' да, „мали Руси“.

Е, сада већ, у новом арапско-израелском рату ипак више нису издржали у безусловној подршци САД, које су одмах свом снагом залегле иза Израела, али нису подржали ни арап-

„ОСЛОНАЦ“ НА АМЕРИКАНЦЕ

Уочи рата у БиХ у оквиру свог ходочашћа по Блиском истоку, Изетбеговић се састао и са вечитим палестинским лидером. Јасер Арафат га је питао на кога може да се ослони у свету. „На Американце!“, одговорио је самопоуздано Алија, а Јасер је закључио: „Ја се на њих ослањам већ 60 година, па је мом народу све горе.“ Од тог сусрета протекло је још 30 година, а код Арафатових наследника, ево, и даље је све горе. Алијини чекају тек првих 30.

ПРИМЕТНА УЗДРЖАНОСТ

У бошњачким кантонима још нису забележене спонтане манифестације муслиманске солидарности са Палестином, али пожурито их је Жељко Комшић, Хрват изабран гласовима муслиманске СДА, најпре критиком „Бећировићевог себичног става“, а потом и увредама на рачун амбасадорке Израела. Тако се показао већим муслиманом и од уздржаног рејса Кавазовића.

ску браћу по исламу. Таквим неутралним ставом у ратној ситуацији замериће се на обе стране, јер су очекивале безрезервну лојалност. Денис Бећировић, бошњачки члан Председништва, изјавио је да је „БиХ као земља која се налази пред вратима ЕУ и НАТО-а опредељена за решавање свих проблема мирним путем, уз поштовање међународног права“. Маршалах за мудрост!

Најзад, БиХ тек поготово није пред вратима ЕУ, него на далеком путу коме нико не зна крај. Изузев ако оно „пред вратима“ није метафорично, него дословно. У том случају БиХ и јесте, али ће и остати пред вратима. Бећировићу није било довољно, па је додао: „БиХ је и прије ескалације насиља позивала на постизање праведног мира између Израела и Палестине.“ Каква државничка мудрост и далековидост! Мора да је завршио НВО курс за „младе лидере“, за „политичку изузетност“ и „политичку коректност“. Штета само што га Хамас и Хезболах нису чули и послушали.

А откуда у Српској тако промптна и одрешита подршка Израелу, иако је рат тек почео и улази у фазу најављено сурове израелске одмазде за терористички напад Палестинаца, што може да изазове сверапску оружану солидарност и ескалацију рата невиђених размера. Србе и Јевреје повезује заједничко страдање у Другом светском рату у БиХ, истребљење у Јасеновцу, заједничко памћење ко су били крвници и помагачи у НДХ, са документима које је Додик уступио на чување и показивање меморијалном центру „Јад Вашем“ у Јерусалиму. Заједничко нам је и трвење са комшијама муслимана које има фазе мирне

коегзистенције, али нажалост и фазе крвавих сукоба. Титова Југославија је имала некритичну наклоност према арапским народима, као савезницима у покрету несврстаних, а са Израелом, због тога, чак ни дипломатске односе. СДС је, међутим, на првим слободним изборима за Председништво БиХ на седму столицу, резервисану за неконститутивне народе, кандидовала Јеврејина Ивицу Черешњеша, а СДА му супротставила Санџаклију и „Југословена“ Ејупа Ганића.

Али, односе са јеврејском заједницом у РС и са Израелом највише су унапредили председник Додик и његов у Бањалуци најпопуларнији саветник Аријел Ливне. Запамћено је да када је Српска била већ на нишану за одстрел тзв. међународне заједнице, у Маховљане је у задњи час са компромисом слетела баронеса Кетрин Ештон, европска комесарка за спољне послове и безбедност, а дочекао ју је израелски министар спољних послова Либерман, који се случајно затекао у Бањалуци на двонедељном годишњем одмору. „Чика Ари“ је отишао, али је остао новоизграђени Јеврејски културни центар са синагогом, који носи његово, и име његове мајке која је завршила у Аушвицу, као знак пријатељства Српске и Израела, које Додик, као и поводом актуелног рата на Блиском истоку, потврђује у свом стилу, без нијанси и релативизација. После Холокауста и због антисемитизма који још није упокојен, јеврејски народ је посебно осетљив на пријатељску подршку, па посредно и дискретно узвраћа Српској и Додику лично.

Др Ненад Кеџмановић,
професор емеритус

Сарадња на југу Мађарске

ДРУШТВО

Руководиоци Печуја први пут посетили српску цркву

Градоначелник града Печуја Атила Петерфи и његов заменик Габор Заг, посетили су црквено-општински комплекс Срба у Печују, и том приликом разговарали са својим домаћинима, јерејем Миланом Ерићем, парохом печујским, и протођаконом Андрашом Штријком.

Руководиоци града, који су први пут боравили у комплексу у Улици Зринског бр. 15, били су пријатно изненађени српском православном цр-

квом, која је саграђена и освештана 2015. године, а посвећена је Св. Андронику и Јунији.

Са историјатом Печујске српске православне црквене општине и током изградње нове светиње у Печују, госте је упознао јереј Милан Ерић, духовни пастир месних Срба, који је потом руководиоце града угостио у музеју, где се чува регионална црквено-уметничка збирка.

Атила Петерфи и Габор Заг су се

дуго дивили иконама и црквеним утварима, изложеним на месту некадашње капеле, посвећене Преподобном Симеону Столпнику. Они су својим домаћинима предложили да доведу новинарску екипу, са циљем да се у већој мери популарише српски православни храм и црквено-уметничка збирка, будући да многи Печујци не знају каквим драгуљима располажу у самом центру града. Такође, обећали су да ће и новим таблама означити локацију цркве и музеја, јер је у последње време очигледан пораст броја туриста, који долазе у Печуј.

Јереј Милан Ерић се захвалио на понуђеној помоћи и разумевању и подршку затражио и у решавању других проблема, као што су паркирање пред црквено-општинским комплексом, или евентуално конкурисање код градских власти, ради побољшања енергетске ефикасности грађевине у Улици Зринског бр. 15.

Такође, затражено је и посредовање руководиоца града код управе Жолнајеве фабрике. Недавно је из Епархије нишке пристигла молба да се за једну од цркава на територији поменуте епархије обезбеде плочице из чувене фабрике, које су и раније красиле светињу, а тренутно се на њој врше реконструкциони радови.

Атила Петерфи и Габор Заг су обећали да ће настојати да изађу у сусрет молбама печујских Срба, који су најавили и долазак једног дечјег хора из Новог Сада, за време адвентских празника.

Заменик градоначелника Печуја Габор Заг је понудио могућност наступа Новосађана на главном тргу престонице Жупаније Барања, и изразио спремност да након изведеног програма, децу проведе кроз Градску кућу и угости их.

Домаћини и гости су током разговора дотакли и друге теме, а на крају сусрета сложили су се да се убудуће чеће срећу.

Јереј Ерић је руководиоце града позвао да у јануару својим присуством увеличају празновање Божића, а позив им је већ упутио и за прославу храмовне славе Св. Андроника и Јуније.

П. М.

Промоција књије у Сејдину

„Парохије Карловачке митрополије“

У организацији Сегединске месне српске заједнице, 11. октобра, у сегединском Српском клубу, одржана је промоција књије под насловом „Парохије Карловачке митрополије“, аутора Милана Дујмова, о којој смо већ више пута детаљно писали. Представљање издања уприличено је у склопу „Дана српске културе у Сегедину“, манифестације која и ове године настоји да промовише истинске вредности српске културе.

Аутора и публику, у којој су били мештани, као и Срби из Новог Сентивана и Деске, на самом почетку вечери, у својству организатора и модератора приредбе, поздравио је Миленко Радић. Милан Дујмов је изложио разлоге и мотиве за рад на овој капиталној студији, у којој је дат опис општих прилика у Карловачкој митрополији, од њеног настанка до уједињења Српске патријаршије 1920. године. Пошто му је било по-

стављено питање везано за посебно занимљиве парохије пре Велике сеобе Срба, Милан Дујмов се осврнуо на две: Kispol i Nagypol, где је пронашао трагове остатака Срба, које је на територију Угарске довео још деспот Стефан Лазаревић. Као занимљивост навео је да су српска имена опстала, међутим, презимена су већ била мађарска. Такође, подсетио је да су многа насеља у околини Баје некада била српска, а да се о томе данас мало зна.

Предавач је говорио и о чувеним свештеничким породицама, које су својом делатношћу обележиле важне историјске епохе. Међу њима издвојио је породицу Мађаревић из Батосека, као и свештеничку династију Бољарић, од којих је посебно истакао Гаврила Бољарића, професора Богословије у Сарајеву, који је касније доспео у Мохач, где је и сахрањен.

П. М.

Нови Сентиван

Српска самоуправа о текућим локалним темама

Пошто се полако приближава крај календарске године, а административне обавезе су почеле да се гомилају, Самоуправа Срба у Новом Сентивану је недавно одржала редовну седницу, којом је председавала Теодора Крунић Дунаи, председница ССНС.

На дневном реду заседања најпре се наша измена правилника ССНС, коју су чланови једногласно усвојили, а потом је разматрана промена банке. Наиме, филијала у Сиригу, где је Самоуправа Срба из Новог Сентивана имала текући рачун, престала је да ради, па су чланови ССНС одлучили да, пошто и локална самоуправа насеља од 1. децембра прелази у нову банку, која ће у селу отворити терминал, пређу у нову финансијску установу.

На седници се говорило и о прослави великогоспојинске храмовне славе. Празновање патрона месне српске православне цркве оцењено је успешним, а пред сам дан празни-

ка заштитника светиње, у светом храму уприличена је промоција књије „Храм Успенија Пресвете Богородице у Новом Светом Ивану“, аутора протонамесника Светомира Миличића, пароха дешчанског, администратора новосентиванске парохије, и Светислава Рајшића, доктора библиотекарства и црквених наука, пуковника полиције и управника Округног затвора у пензији.

Сутрадан, прославу храмовне славе својим појањем увеличао је Хор „Св. Серафим Саровски“ из Зрењанина, а за сјајан штимунг на славском балу побринуо се Оркестар „Невен“ из Србије.

Крај заседања протекло је у знаку разматрања предстојећих извођачких послова у парохијском дому. Захваљујући конкурсним средствима, добијеним од Уреда премијера и Фонда „Бетлен Габор“, ССНС ће наставити раније започете радове на уређењу седишта месних Срба.

П. М.

ТРАДИЦИЈА

Јубилеј КУД-а из Помаза

„Опанке“ четири деценије чувају фолклорну баштину

Прослава поводом јубиларне годишњице одржана је у РАМ „Колосеуму“ у Будимпешти, где је у ансамбл из Помаза четворочасовним програмом одушевио љубитеље српског фолклора. „Драго ми је било да чујем од других познавалаца фолклора о великом напретку нашег КУД-а, у односу на пре пет година“, рекла нам је Аница Шошић Крунић, руководилац ансамбла.

Период од пет година, од прошлог великог концерта, односно прославе 35. годишњице рада, протекао је у знаку истрајног рада, бројних концерата, кампова, гостовања на међународним фестивалима у иностранству и популарних игранки. Тих пет година су биле веома садржајне и пуне незаборавних доживљаја. Године паузе током пандемије чланови ансамбла су искористили на најбољи могући начин.

Онлајн пробама и узајамним бодрењем успели су заједнички да преброде то тешко време. КУД „Опанке“ је склопио многа нова познанства, стекао нове сјајне пријатеље и партнере, како код куће, тако и у иностранству, о чему је посведочио овогодишњи јубиларни концерт.

Присутнима су поздравне речи упутили: Естер Витајош, заменица министра културе Мађарске и Иштван Леиндигнер, градоначелник Помаза.

Концерт је отворен „Играма из Шумадије“, кореографа Драгана Пантелића, а играче је увежбао Владимир Јанковић. Ове игре карактерише лепршавост корака и ритма. У Шумадији, срцу Србије, могу се наћи најлепше и најзанимљивије српске народне игре, које чине ситни кораци. Вредно је истаћи тај спој традиције обичаја са етнографијом и историјом. Сваки костим из овог краја је

право уметничко дело. Смењивале су се познате игре из Србије, а публици се представило више генерација КУД-а „Опанке“, од најмлађих, које је увежбала Аница Шошић Крунић, до сениора. Гледаоци су видели „Игре из околине Ђилана“, града у југоисточном делу Косова и Метохије. Кореограф је Љубомир Миле Вујичин, а фолклораше је увежбала Данијела Крунић Ђерђ. Затим је следила „Шота“, па „Шопске игре“, за које су играче увежбале Данијела Крунић Ђерђ и Карина Крунић.

Са својим старим сарадницима, КУД-ом „Весели Сантовчани“, чланови „Опанка“ су одиграли популарне „Игре из Пчиња“, кореографа Милета Вујичина, са познатом уводном песмом у извођењу изврсног играча и певача Кристофера Мартина Ласла. Игре су добиле име по реци која тече кроз Србију и Северну Македонију.

После паузе следиле су „Ибарски Колашин“, изузетно елегантна игра за коју су карактеристични ојкање и перјаница, украс на глави солисткиње, која предводи остале девојке. Играче је увежбала Данијела Крунић Ђерђ, а солиста је била Карина Крунић.

У програм су биле уврштене и игре из данашње Северне Македоније, које, као и њихова музика, својим ритмом представљају велики узазов за сваког уметника. Карактеристике се огледају у динамичним и снажним

корацима. Извођењу ове кореографије Љубомира Вујичина придружили су се и некадашњи чланови КУД-а „Опанке“.

Гости вечери, са играма из Лесковца и Врања, били су фолклораше Уметничког центра „Талија“ из Београда. У играма из Лесковца енергични кораци се изводе пуним стопалима. Врањанске игре су источноачке игре које су у Врање стигле са Турцима. Почину својеврсним позивом девојака у игру са даирама, а завршавају се полетним и динамичним чочком. На ношњама се виде трагови одевања оног времена. Члан „Талије“ Драган Јанковић, више година увежбава помашке фолклораше и недавно је из сентименталних разлога постао стални члан КУД-а „Опанке“.

Програм је настављен приказивањем српских игара из Сарајевског поља, травничке регије, са занимљивим играчким елементима, које прати својствено певање чланова ансамбла. Интересантно је необично погнуто држање тела. Кореограф је Драган Пантелић, а играче је увежбао Владимир Јанковић. Солисти су били: Карина Крунић и Благоје Бабор Ристић.

Некадашњи чланови, поред Тибора Ередића и оснивачи помашког ансамбла, желели су да својим учешћем допуне ову прославу и на сцени су показали да су и даље у доброј кондицији. Извели су „Буњевачке игре“, које је са њима увежбала Аница Шошић Крунић.

За крај концерта су остављене игре Влаха и Босилеградског крајишта. Власи се сматрају староседеоцима Балкана, а насељавали су крајеве између река Тимока, Мораве и

Дунава. Ову кореографију заједно изводе ансамбли „Опанке“ и „Талија“.

Игре из Босилеградског крајишта (југоисточна Србија) карактерише заједнички плес мушкараца и жена, али постоји поједино представљање мушких и женских елемената. Док су за српску игру карактеристика ситна елегантна поклицавања, бугарска игра је сасвим супротна. Кореограф је Драган Пантелић, а фолклораше је увежбавао Владимир Јанковић.

У току концерта на видео-биму су приказиване фотографије које сведоче о животу и раду КУД-а „Опанке“, као и видео честитке за њихов дугогодишњи успешан рад. Фолклораше је пратио оркестар „Зора“, са Крунославом Агатићем Кићом. Ансамбл је у свом музичком блоку показао сву своју виртуозност, уз пратњу Слободана Вертетића на хармоници. Концерт је завршен поделом захвалница и заједничким колом стари и нових чланова на бини.

На крају концерта, председница друштва Аница Шошић Крунић, која сада са својим ћеркама Данијелом и Карином, као уметничким руководиоцима, успешно води КУД „Опанке“, захвалила је свима на подршци и помоћи. За наш лист је изјавила да је веома задовољна успехом концерта и да се једногодишња припрема исплатила.

„Драго ми је било да чујем од других познавалаца фолклора о великом напретку нашег КУД-а, у односу на пре пет година. Имамо велике планове за наредни период, а успех овог концерта ће свим члановима дати крила за даљи рад“, рекла је Аница Шошић Крунић.

Катарина Павловић Бачи

Пушовање по Србији

РЕПОРТАЖА

Поклоњење светињама у околини Чачка и Новог Пазара

Група становника Тукуље, али и још неких места у Мађарској, предвођена Маријом Гајарски, потпредседницом тукуљске Српске самоуправе, боравила је на четвородневном путовању по Србији. Том приликом, путници су обишли бројне културно-историјске и верске знаменитости, као и природне лепоте наше матице.

На путу према Јужној Србији, поклоници су првог дана путовања посетили женски манастир Ваведене, који се налази недалеко од Чачка, испод планине Овчар и на обали реке Мораве. Након обиласка једног од драгуља, који припада групи Овчарско-кабларских манастира, познатих и као Српска Света Гора, поклоници су отишли у смештај у самом центру града Чачка, да би сутрадан у јутарњим часовима кренули за Нови Пазар, кроз који протичу чак четири реке: Рашка, Јошаница, Дежевска и Људска река.

У граду је на сваком кораку видљива историја, а исто се односи и на околину Новог Пазара. Од многобројних знаменитости, ходочасници из Мађарске најпре су се определили за посету манастиру Сопоњани, задужбину краља Уроша I. Свој назив Сопоњани дугују старословенској речи „сопот“, што значи извор. Црква је посвећена Светој Тројици и саграђена је пре 1263. године. Убрзо је њена унутрашњост украшена фрескама непроцењиве лепоте. Црква је скромно зидана, шупљикавом сигом, има изглед тробродне романичке базилике, са кубетом изнад средишњег дела наоса, и високим звоником на западној страни. У цркви се налазе Свете мошти Краља Уроша I, архиепископа Јоани-

кија I и Урошеве мајке, Ане Дандоло. Манастир је уврштен у листу УНЕСКО светске културне баштине.

Поклоници су, потом, погледали и Петрову цркву (пун назив је црква Св. апостола Петра и Павла), за коју се сматра да је настала пре 8. века. Ова црква се налази на периферији града, а нарочито је позната по томе што је у њој крштен велики јупан српски, Стефан Немања. Такође, управо у овој цркви, посвећеној Светим апостолима Петру и Павлу, Стефан Немања је предао власт Стефану Првовенчаном, своме сину. И још један догађај важан за историју нашег народа се одиграо у овој цркви. Стефан Немања, заједно са својом супругом Аном, се у Петровој цркви и замонашио.

Пошто је другог дана путовања програм био густ, испуњен обиласцима бројних верских и културно-историјских споменика српског народа, пуни утисака, незаборавних доживљаја, поклоници су се вратили до свог смештаја да се одморе, јер сутрадан их је чекао нови дан, са новим локацијама, и то на Златибору.

Иако су многи из групе већ и раније боравили на планини и парку природе, ипак, одлука је пала да се поново посети ово јединствено место у Србији, јер приликом ранијих посета на многе дестинације нису стигли.

Овај пут најпре су се одлучили за панорамску Голд гондолу на Златибору, најдужу тог типа на свету. „Девет километара најмодерније ваздушне трасе златиборске гондole повезује центар Златибора са ски центром Торник, преко Рибничког језера, на којем се налази међустаница. Вожња гондолом пружа импресивних 25 минута са невероватним погледом на живописне пејсаже Златибора!“

Тукуљци, Чипљани, Ловрани и остали учесници путовања били су очарани панорамом, а на самом врху Торник – где панорамска жичара са кабинама има своје крајње пристаниште – група из Мађарске је имала прилике да шета, попије кафу и ужива у природним лепотама краја.

Из руте двадесетпеточлане групе није изостала ни Стопића пећина, прави драгуљ природе. Због својих природних карактеристика, очувања морфолошких и хидролошких обележја, ова пећина је Уредбом Владе Републике Србије 2005. године стављена под заштиту државе, као споменик природе, заштићено природно добро од изузетног значаја. Пећина је уређена за туристичке обиласке и отворена за посетиоце 2009. године, када је урађена и прилазна пешачка стаза којом се од паркинга долази до улаза у пећину. Подземни водопад прикладног имена – Извор живота, заиста чини да цела пећина оживи. Поред великих каменних те-

раса необичних облика и подземних језера, једна од омиљених пећинских фигура у Стопића пећини је сипарска купа названа Псеће гробље, обасјана вилдима – отворима на таваници, кроз које се пробијају сунчеви зраци.

При повратку су стали у Такову, крају који је симбол националне борбе за ослобођење и стварање српске државе. Овде су посетили Музеј Другог српског устанка, који је отворен 23. априла 1994. године, у основној школи, задужбини краља Александра Обреновића из 1891. године. Кроз сталну поставку Други српски устанак и српска револуција 1804-1839. године, документима, оригиналним експонатима и репродукцијама, приказан је преглед догађаја у Србији од избијања Првог српског устанка, до краја прве владавине Милоша Обреновића. Од посебног значаја је део поставке где су изложени остаци Таковског грма – најзнаменитијег храма у Србији и ремек-дело Паје Јовановића „Таковски устанак“ из 1895. године. Неизоставни део историјске приче о Другом српском устанку чини таковска црква брвнара испред које је Милош Обреновић 1815. године објавио народу да се креће у нови бој против Турака.

Четвородневно путовање Тукуљаца по Србији суфинансирали су: Уред премијера и Фонд „Бетлен Габор“.

Предраг Мандић

ЂУРЂЕВИ СТУПОВИ СВЕДОЦИ ИСТОРИЈЕ

Поклоници из Тукуље су обишли и манастир Светог Ђорђа, познатији као Ђурђеви ступови. Јединствен споменик српске културе, духовности и уметности 1170/71 саградио је Стефан Немања и то као симбол његове победе над Византијом, али и у спомен на његовог брата Тихомира. Манастир је изграђен на крунским поседима династије Немањића и располагао је знатним властелинством. Место подизања цркве и манастира пажљиво је бирано. Ђурђеви ступови сазидани су одмах изнад Петрове цркве на врху брда, на надморској висини од 742 метра, са кога се пружа изванредан поглед на масиве Голије и Рогозне, а у даљини према Ибру на масив Копаноника. Са једне стране је долина Рашке, а са друге Дежева – вероватно место рођења Растка Немањића. Црква је била видљива са свих страна и из далека, као светионик Рашке жупе. Гледано из саме жупе, стицао се импресиван и нестваран утисак – као да је храм на небу. Данас је заклоњен боровима које је засадила људска рука.

АКЦИЈЕ

Уређење српског православног гробља у Српском Ковину

Гробља су оледала нашег односа према прошлости

Група ученика Српске гимназије „Никола Тесла“ из Будимпеште, са својим професорима Јулијом Младеновић, Алексом Милићем и Лазаром Которчевићем, уредили су део српског православног гробља у Српском Ковину. Очистили су растиње, сакупили и уклонили смеће које су тамо затекли. На сачуваним споменицима могу се видети натписи и након више од 150 година, са именима упокојених. Евидентирано је и очишћено око 60 споменика, али нису још сви каталогизовани.

лична имена, година рођења и упокојења, записи о занимању. Тако бележимо: „Овде почива: ковински свештеник, ловрански бележник, ковински трговац, паор, судија...“ Негде, сем имена и уклесаног крстића, нема ништа више. Па опет, речито. Ређи су споменици на којима је уклесан епитаф.

На српском православном гробљу неопходни су радови комунално уређења, али и кораци који би довели до заштите овог меморијалног комплекса на коме се налазе не само споме-

Од председнице Српске самоуправе у Ковину, сазнајемо да су 2021. конкурисали код фондације „Бетлен Габор“ за уређење и заштиту гробног места Максима Лудајића (Ludaics Miksa), интелектуалца заслужног за мађарску, али и за српску историју и културу. Одговор на конкурсну пријаву био је негативан, с образложењем да за тај пројекат нема новаца. Покушаће, каже, поново, или ће се наћи неки други начин да се обнови и уреди ово гробно место и споменик.

Ова хуманитарна акција друштвено-корисног рада организована је на иницијативу Милке Иванов, председнице Српске самоуправе у Српском Ковину. Пре две године, она је са још неколико Ловрана уредила ово гробље. Сличне иницијативе су потицале и од претходне председнице ковинске Српске самоуправе, Кате Остојић.

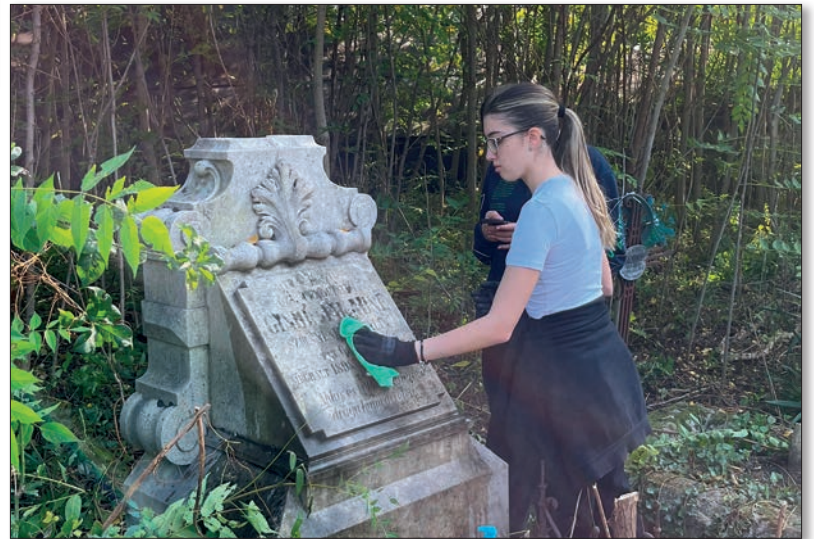
О гробљу је увек неко бринуо, најпре црква, али и самоуправа. Према речима Милке Иванов, још понегде на гробове својих предака дође родбина, али све ређе. Асимилација је узела свој данак.

Уочи акције, ученици су имали поучно предавање о историји места и српског православног манастира Ко-

вин, који су посетили. Са јаком вољом и посвећеношћу су тог дана радили, свесни да су вековима уназад на овим просторима живели Срби, наши преци који су имали богату духовну и културну прошлост.

Ово старо гробље је једно од сведочанстава српског идентитета на територији Мађарске. Нажалост, сада је остало свега неколико Срба у Ковину, гробље је ван употребе, неограђено и запуштено. У непосредној близини је јеврејско гробље, такође запуштено, као католичко, односно протестантско, на коме се још обавља сахрањивање и које је уређено.

Што на усправним каменним споменицима, што на онима које је оборило невреме, могла су се прочитати

ници са културно-историјском вредношћу, него и гробна места знаменитих личности из српске историје. А, гробља су за то најбогатије ризнице.

Свакако би се у наредном периоду овом темом могли позабавити историчари и историчари уметности, али и људи од дела и акције који би се прихватили да осмисле пројекат савременације и заштите и да, евентуално конкуришу за новчана средства ЕУ.

Професор историје Алекса Милић се заинтересовао конкретно за лик и дело Максима Лудајића и предузео прве кораке како би прикупио више података у Матици српској и Војвођанском архиву и музеју. Лудајић је доста писао о привилегијама које су имали Срби на овим просторима. О њему има записа и у дигиталној библиотеци ([biblioteka https://pretrazivac.rs](https://pretrazivac.rs)). Све су то врло зани-

ПОДСЕТНИК НА ИСТОРИЈСКЕ ЧИЊЕНИЦЕ

Претпоставка је да је први талас Срба дошао у Српски Ковин још у 12. веку, као претеча српској принцези Јелени, кћерки рашког жупана Уроша I и потоњој супрузи владара Беле II Слепог. У време када је манастир настао, Угарском је владала Јелена уместо свог малолетног сина Гезе II (1141-1161). Око 16. века парохијска црква је претворена у манастирску. Мађарски краљ Владислав 1440. дао је Србима који су се услед ратова населили у Српском Ковину привилегије и право на поновно успостављање манастира. О лепоти, значају и вредности манастира, као и о значајном доприносу Срба у Српском Ковину, говоре и чињенице да је манастирска црква била три пута осликана: 1320, 1514 и 1765. У храму се налазе најстарије надгробне плоче и епитафи са територије Угарске. Највише их је у женској цркви или припрати (и из 14. века, али нечитки), од укупно 10 епитафа. На средини храма у поду је надгробна плоча Николаја Божића из 1753. године. У капели Св. Козме и Дамјана је епитаф од црвеног мермера игумана Исаије Стефановића. У порти и спољном зиду су стари надгробни споменици (20) из делимично санираног месног гробља и из санираног старог гробља из Ловре. Три епитафа су у самом зиду, исписани на грчком и црквено-словенском језику. Српско православно гробље ковинско, налази се у југозападном делу насеља. Споменици одатле однет су у порту. Ту је написано 43 споменика, од којих је пола исписано на мађарском, а пола на српском језику.

мљиве теме које су се покренуле тога дана и заинтересовале и професоре и ученике.

Време акцијама не иде на руку и потребно је што пре нешто учинити. У непосредној близини, локални становници граде куће, штале, шире баште, одлажу отпад. Једна реална слика новог времена уз немар и зазирање прошлог. Гробље нестаје у шипражју и шуми. За почетак, биле би неопходне ограда и капија, бар једна стаза и чишћење растиња и смећа.

Санација споменика, исправљање оних склоних паду, чишћење плоча, обнављање слова на њима, постављање централног крста... То су послови који траже озбиљна средства и стручан рад, али има послова који

се могу урадити као прва фаза пројекта, подухвати добре воље који ће гробљу вратити ред и мир и пристојан визуелни утисак.

И поред борбе са различитим потешкоћама, не сме да се дозволи да надгробници тону у земљу у дивље растиње, да их ломе невреме и наш заборав. Један такав споменик су ученици са професором Лазаром Которчевићем, буквално „ишчупали“ из земље. Реч је о споменику ковинског свештеника Тимотеја Михалцића (1824–1895). Он је био парох у Бати, Чипу, Српском Ковину, Медини, Вену, Српском Елемеру. Рођен је у Калазу. Основну школу је завршио у родном месту, гимназију у Будиму и Стоном Београду, а филозофију у Кечкемету. Отац је Стевана Михал-

цића (1885-1886) пароха, историчара, просветитеља, члан црквено-народног сабора у Сремским Карловцима. Био је члан председништва Велике народне скупштине Срба, Буњеваца и Шокаца. У Паризу, на француском је објављена његова студија „Барања“. Написао је значајна историјска дела „Православна епископија у Веспрему“ и „Барања од најстаријих времена до данас“. Био је члан Скупштине Југославије и члан Народне радикалне странке.

У овом тексту доносимо само делић историје и сећања на једно време и људе којих нема више, а којима пуно дугујемо. Постојало је и старије гробље поред манастирске цркве. Када је санирано, споменици су пренети до порте и њих 15 је прислоњено уз јужни зид.

Постојеће српско гробље отворено је за сахрањивање средином 19. века. Последња сахрана била је 1974. године. С обзиром да је зуб времена окрутан („Време иде у једном правцу, а сећања у другом“), повремено су спровођене овакве и сличне акције које би помогле напоре цркве.

Свакако, похвале заслужује свих 29 ученика 11/б одељења Српске гимназије „Никола Тесла“ и професори који су кординирали овом акцијом у којој су се максимално ангажовали. Друштвено-корисним радом развија се одговорно понашање ученика, у овом случају посебно поштовање предака и неговање пијетета према умрлим. Један од професора је коментарисао да су се ученици здушно предали уређењу гробља као да уређују гробове својих најмилијих, потпуно свесни да, ма где били, морамо се држати својих ко-

рена, јер су гробља музеји на отвореном и огледала наше савести.

Српска гробља и надгробни споменици се налазе у шездесетак насеља у Мађарској. Пројекат теренског рада, фотографисање и евиденција свих гробова и споменика је пројекат Српског института. Иницијатор је проф. историје Милан Дујмов, а израдили су га: Милан Дујмов, Коста Вуковић и Пера Ластиф. Резултат овог

рада је база података од преко пет хиљада гробова и 20 хиљада фотографија. Евиденција не обухвата војна гробља и гробља настала уз логоре из светских ратова. Најстарији евидентирани гробови су са почетка 18. века. У Сентандеји, у порти Саборне цркве се налазе и споменици са самог краја 17. века. У храму у Српском Ковину налазе се споменици, у поду припрате, из 16. века.

Славица Зељковић

ОДБИЈЕНА МОЛБА ЗА УРЕЂЕЊЕ ГРОБА МАКСИМА ЛУДАЈИЋА

Од председнице Српске самоуправе у Ковину, Милке Иванов, сазнајемо да су 2021. конкурисали код фондације „Бетлен Габор“ за уређење и заштиту гробног места Максима Лудајића (Ludaics Miksa), интелектуалца заслужног за мађарску, али и за српску историју и културу. Одговор на конкурсну пријаву био је негативан, с образложењем да за тај пројекат нема новаца. Покушаће, каже, поново, или ће се наћи неки други начин да се обнови и уреди ово гробно место и споменик.

Професор историје Алекса Милић се заинтересовао конкретно за лик и дело Максима Лудајића и предузео прве кораке како би прикупио више података у Матици српској и Војвођанском архиву и музеју. Лудајић је доста писао о привилегијама које су имали Срби на овим просторима. О њему има записа и у дигиталној библиотеци (biblioteka <https://pretrazivac.rs>). Све су то врло занимљиве теме које су се покренуле тога дана и заинтересовале и професоре и ученике.

Лудајић Максим је живео од 1818. до 1897. године. Био је син православног свештеника из Суботице. Завршио је права у Братислави 1840. године. У Српском Ковину је провео 40 година. Био је судија ковинског округа, а пре пензионисања, царски и краљевски судија у Пешти. Оснивач је мађарског историјског и археолошког друштва. Интелектуалац високог ранга са бројним научним радовима на српском и мађарском. Писао је о историји Срба у Ковину, о српској цркви, привилегијама, прошлости српских места у Угарској и о историји Чепелског острва. Његова приватна збирка је служила као основа за ковински музеј „Арпад“, који је и данас актуелан. Била је то његова идеја да се отвори музеј 1870, али је Árpád Múzeum, отворен тек 1962. године. У мањој мери је неговао књижевност на мађарском, а више на српском и то са таквим жаром да су га Срби веома поштовали као научника и хумористичког писца. Био је сарадник црквеног гласила „Српски сион“ из Карловаца 1894-1896. године и посланик на црквено-народним саборима, а касније су га изабрали у епархијски школски одбор будимски.

Његовом заслугом је ковинска школа остала вероисповедна тј. српска, иако „убога“ и сиромашна, када је постојала намера од стране власти, да се иста уценом преведе у општинску. Био је угледна и цењена личност у својој средини, због људских врлина и родољубља. Бавио се проучавањем српских старина и доста писао, сачувавши драгоцено податке о свом народу. Објављивао је радове и у „Српском народном листу“ (Пешта, 1847), мађарском званичном гласилу „Sürgöny“ (Ширгењ, 1861), „Гласу истине“ (Нови Сад, 1871-1874). Умро је 1897. године, у дубокој старости са 80 година, у Српском Ковину где је био први – главни црквени епитроп. Почива на месном српском православном гробљу. Његов надгробни споменик постоји и у солидном је стању са читким натписом.

СЕЋАЊЕ

Међународни сајам књига у Београду

Обележено 130 година од рођења Милоша Црњанског

На управо завршеном Међународном сајму књига у Београду је, поводом 130 година од рођења српског класика Милоша Црњанског (1893–1977), уприличен разговор о њему и савременом српском роману. Учествовали су писци Милисав Савић, Весна Капор и Слободан Владушић, све троје добитници престижне награде „Меша Селимовић” коју додељују „Вечерње новости”.

Животна прича Црњанског, по Савићевим речима, нуди прворазредну грађу за модерни роман – одисеју.

– На дугом повратку према Италији, Црњански је уживао у Киркином и Калипсином рају, али је искусио и предворја пакла. Кокетирао је с многим женама, али је истински волео само своју Пенелопу, Виду. Љубитељ кри-ми-жанра, Црњански је и сам постао јунак криминолизоване приче. Био је убеђен да му моћне тајне службе, од Удбе, КГБ-а до МИБ, припремају ликвидацију. Не, није био параноичан, јер је живео у време обележено бројним политичким убиствима познатих уметника. Црњански је умро у страху – рекао је Савић.

Својим животом и књигама, додао је Савић, Црњански је спојио оно што је ретким успевало: национално и светско, модерно и класично:

– Подједнако су га мрзели и националисти и модернисти. Национали-

сти, јер је, светски путник, дивно писао о Италији, Француској, Шпанији, Норвешкој, Немачкој, јер се позивао на највеће светске писце као своје претке, јер се шепурио – с правом! – знањем неколико светских језика, јер је инсистирао на иновативним формама. Модернисти, пак, нису могли да му опросте српске теме („Сеобе”), софистицирани патриотизам („Ламент над Београдом”), „латки” лиризам, дендизам, и притајену жељу за статусом писца кога обожавају дворске даме.

Капорова је истакла да је од првог сусрета са Црњанским у средњој школи осетила да је то сасвим извесно њен писац, и да тај осећај не јењава.

– Читајући његова дела схватила сам да је његова магија за мене то што пише из бића, из човека, из догађаја, а не о појединим личностима и збивањима како то раде други писци.

Он је једнако актуелан и данас,

У ЛОНДОНУ НА ИВИЦИ СИРОМАШТВА

Живот Црњанског у Лондону био је мукотрпан, с обзиром на то да је изгубио све изворе прихода. Упркос томе, ствралачки је врло плодан и пише снажно егзилантско и космополитско дело „Роман о Лондону” (чија је позорница Лондон, а главни јунак Рус), ремек-дело „Друга књига Сеоба” и песничку одисеју „Ламент над Београдом”. Као политички емигрант, Црњански је једно време готово потпуно одсутан из српске књижевности, а педесетих година објављује неке своје текстове у емигрантским листовима који су излазили у Америци, Канади и Немачкој. Ипак, пре него што се вратио у домовину, објављене су му тамо књиге: „Сеобе”, „Дневник о Чарнојевићу”, драма „Конак”, „Итака и коментари”, „Друга књига Сеоба” и друго.

обележио је целокупну нашу књижевност, један од оних малобројних који без сумње остају. Први сусрет са његовим делом десио се кроз његову књигу „Лирика Итаке и коментари”, која је на мене оставила утисак политичке савршености.

Читајући доцније његову целокупну прозу само се продубљивао тај осећај везаности.

Потврђивало се моје рано осећање савршености једног посебног сензитивитета кроз чије редове се може сагледати целокупна човекова судбина. Све што је Црњански написао, чиста је поезија – рекла је Капорова и додала:

– Верујем да сваки писац има свог Црњанског и да се сви они међусобно разликују. За мене је Црњански увек био пре свега борбен дух. У полемикама би често остајао у ситуацији сам против свих, не зато што није био у праву већ сасвим супротно зато што јесте био у праву. Слаба нам је утеха што сада то знамо. Сматрам да су најактуелнији романи Црњанског данас „Код Хиперборејаца” и „Роман о Лондону”. Први сугерише нестанак једне Европе, која је била центар света и хуманистичке идеје чије окончање Црњански у „Хиперборејцима” слути. „Роман о Лондону” је оно што долази после, а то је Мегалополис – антихуманистички свет у коме расељена бића симболизују општу ситуацију човека.

*

Милош Црњански је рођен у Чонграду (варошица у Мађарској, „чиновнички Сибир”), где је његова породица врло оскудно живела; потом је пресељен у Темишвар и ту завршава основну школу и гимназију, игра фудбал и пише прве стихове. Године 1912. одлази у Београд, па у Ријеку и Беч,

где уписује студије филозофије (1913–1914). Први светски рат га затиче управо у Бечу и млади Црњански бива мобилисан у аустроугарску војску. Бива принуђен да ратује у Галицији и Италији, избегавајући смрт, али свакодневно се суочавајући са ужасима рата.

Након завршетка Великог рата, 1918. године, Црњански одлази у Београд, уписује студије књижевности и уређује лист „Дан”. Средишњи мотив повратка ратника у домовину заступљен је у његовој песничкој збирци „Лирика Итаке” (1919), а он суштински одређује и карактер појаве ране авангарде у српској књижевности тога времена. Ратна тематика и огорчене због ратне кланице боји и његов поетски роман „Дневник о Чарнојевићу” (1921).

Црњански путује кратко Европом, пише естетски егзалтирано о Тоскани, враћа се у Београд, жени се Видом Ружић која му је била доживотна сапутница и након стечене дипломе Филозофског факултета (1922) постаје професор IV београдске гимназије. Истовремено са професорским радом, објављивао је ангажоване текстове у угледним листовима „Политика”, „Време”, и друго, а у недељнику „Идеје”, као радикални модерниста, изазива бурне књижевне и политичке полемике оног времена.

Црњанског је професионални пут даље водио у дипломатску службу Краљевине Југославије – у Немачку (1935/38) и Италију (1939/41), да би по уласку тадашње Југославије у Други светски рат био евакуисан из Рима, преко Мадрида, у Лисабон, одакле одлази у Лондон. У Британији остаје у емиграцији све до 1965. године, када се враћа у Београд.

Д. А.

ПИШЧЕВЕ ПОСЛЕДЊЕ ГОДИНЕ

У Србији му је, после дугогодишњег боравка у Лондону, коначно омогућена мирна старост. Недуго пошто се вратио из емиграције у којој је боравио више од две деценије, Милошу Црњанском су објављена у домовини „Сабрана дела у 10 томова” (1966), а за „Роман о Лондону” (1971) добија угледну НИН-ову награду и Награду за најчитанију књигу године. Умро је у осамдесет четвртој години, преставши да узима храну и лекове.

Меморијална свечаност у Калазу

СУСРЕТИ

Постхумно признање „Почасни грађанин“ за др Петра Милошевића

Поводом 23. октобра, Дана мађарске револуције из 1956. године, у градињу Калазу, недалеко од Будимпеште, за почасног грађанина постхумно је проглашен др Петар Милошевић, српски писац и универзитетски професор, родом из овог места.

На свечаности је откривен Милошевићев портрет, рад уметника Атиле Ленђела, а плакету су преузели Милан Рус, директор Српског позоришта у Мађарској и Зорица Јурковић Ембер, такође члан овог позоришта и рођака Петра Милошевића.

Милан Рус је одржао свечани говор и Петру Милошевићу доделио

вечно чланство у Српском позоришту. Реч је о признању које још нико није добио у било ком српском позоришту, док је у мађарским позориштима његова додела дугогодишња традиција.

„Српско позориште у Мађарској налази се у Улици Нађмезе. Наше позориште је веома мало, због чега влада породична атмосфера већ 32 године, због чега слободно можемо рећи

да смо једна породица. Још увек се нисмо опоравили од шока изазваног смрћу Петра Милошевића 2021. године. 'Нема незаменљивих људи' – ово је врло лош и нетачан клише. Не можемо питати никога оно што је само он, како смо га ми звали, Пера, знао. Био је бар сто година испред свог времена, са својом Сторијом српске књижевности, „Websajt storijem“ и другим делима. Био је први који је послао књижевност у дигитални облик и повезао све са свиме, као што је то већ уобичајено у свету информатике. Његове немерљиве дубине и висине ми смо само могли осећати, али не и схватити, осим када их је разоткрио у позоришној или сценској представи. Знао је свакога, био је свуда: од Мађарског пен клуба, до унутрашњег круга највећих српских писаца, од Мађарске академије наука до српске, као новинар, уредник, романописац, режисер, преводилац, лектор, публициста, историчар књижевности, естетичар, предавач... Споменуто бих представе „Авала експрес“, „Вујичић блуз“,

„Мостови Париза“, „Чудо у Текелијануму“, „Лондон Помаз“, „Мудар Милош и чаробна фрула“, „Насредин хоца“, „Матурски састанак“, „Мешовићу брак“, „Тиња Калаз“, „Коштана међу Србима у Мађарској“... Носио је све на својим плећима, све наше сценске креације: режировао их је или писао, или прерадио, адаптирао, титловао, рекламирао, организовао, управљао, уносио душу у њих. Перо, ти си први вечни члан Српског позоришта у Мађарској, твој портрет ће увек бити на зиду, а ми ћемо, уместо тебе, ширити твоје духовно наслеђе свуда, јер га сви морају упознати, пошто си јединствен и део си универзалне српске и мађарске културе. Перо, ти си сада класик!“, рекао је, поред осталог, Милан Рус.

Затим је познати глумац Марк Ембер, који је такође српског порекла и чији је кум на крштењу у калашкој српској православној цркви Светог Архангела Гаврила био управо Милошевић, прочитао одломак из његовог романа „Тиња Калаз“.

К. П.

1. новембра 1842 – Рођен је српски историчар, филолог и државник Стојан Новаковић, аутор „Српске библиографије“ и „Историје српске књижевности“. Као министар просвете између 1873. и 1883. спровео је реформе у српском школству. После Првог балканског рата (1912-13), као шеф српске делегације закључио је у Лондону мир с Турском. Објавио је више од 400 научних радова из разних области.

1. новембра 1886 – У Београду је основана Краљевска српска академија (касније Српска академија наука и уметности). Први председник био је Јосиф Панчић. Прве едисије које је издавала биле су „Глас“ и „Споменик“, а најкрупнији подухват био је израда „Речника српског књижевног језика“ почета 1893.

1. новембра 1918 – Прва српска армија је под командом војводе Петра Бојовића у Првом светском рату ослободила Београд.

1. новембра 1995 – У америчкој војној бази у Дејтону (Охајо) почели су мировни преговори о Босни и Херцеговини. После три недеље, мировни споразум којим је окончан рат у тој бившој југословенској републици, парафирани су председници Србије и Хрватске Слободан

Милошевић и Фрањо Туђман и лидер босанских муслимана Алија Изетбеговић.

1. новембра 2003 – Мађарска је увела визе за грађане Србије и Црне Горе у складу са стандардима Европске уније (ЕУ). Мађарска је постала чланица ЕУ у мају 2004. године.

2. новембра 1938 – Мађарска је анектирала јужну Словачку, прикључивши се распарчавању Чехословачке након потписивања Минхенског споразума у септембру.

2. новембра 1956 – Мађарска влада је одбацила чланство у Варшавском пакту и затражила помоћ УН због напада совјетских трупа; ШСР је ставио вето у Савету безбедности УН на захтев западних сила да се размотри криза у Мађарској.

3. новембра 1768 – Рођен је Ђорђе Петровић Карађорђе, вођа Првог српског устанка против Турака 1804. Након слома устанка 1813. побегао је у Аустрију, а затим у Русију. Убијен је по налогу кнеза Милоша Обреновића 1817. када се тајно вратио у Србију.

3. новембра 1883 – Угушена је Тимочка буна која је почела у Зајечарском округу месец дана раније због одлуке власти о одузимању оружја, додат повереног свим војним обвезни-

цима. Међу вођама, који су ухапшени и стрељани, било је истакнутих чланова Радикалне странке.

5. новембра 1805 – Смедеревски дивизар Мухарем Гуша Бошњак предао је кључеве града вођи Првог српског устанка Карађорђу. Тим чином Смедеревско се уврстило међу прве српске вароши које је Карађорђе ослободио од Турака.

6. новембра 1787 – Рођен је Вук Стефановић Караџић, реформатор српског језика и правописа. Издао је више збирки народних песама и приповедака, прву српску граматику („Писменица“) и Речник (1818). Уређивао је алманах „Даница“ и настојао да Европу упозна са српским народним благом.

8. новембра 1900 – Рођен је српски композитор, диригент, музички педагог и критичар Михаило Вукдраговић, професор и ректор Музичке академије у Београду, члан Српске академије наука и уметности (симфонијска поема „Пут у победу“, кантате „Србија“, „Светли гробови“, „Везиља слободе“).

8. новембра 1917 – Умро је српски писац Милутин Бојић, аутор поеме „Плава гробница“ посвећене масовном сахрањивању српских војника у море, после повлачења преко Албаније у Првом светском ра-

ВРЕМЕПЛОВ

ту. Сахрањен је на солунском гробљу Зејтинлик.

9. новембра 1835 – Рођен је Даворин Јенко, један од најзначајнијих композитора романтичара у словеначкој и српској музици. Аутор је српске химне „Боже правде“ и словеначке „Напреј, застава славе“.

Војвода Петар Бојовић

Отворена изложба „Свети Сава Српски“

За ову прилику, ученици Српске основне школе у Сегедину, која ради као испостава СОЦ „Никола Тесла“ из Будимпеште, предвођени протејерејем Далибором Миленковићем и теологом и наставником Сенадом Емром, извели су пригодан програм у Дому народности, у оквиру манифестације „Српски дани“.

Приредба ученика, посвећена првом српском Архиепископу, просветитељу и учитељу, Светом Сави, почела је певањем химне овом свецу, а настављена рецитовањем песама о њему. Као што то српска богата традиција и култура налажу, програм је обогатио и фолклорни наступ ученика играма из Шумадије, које је са ученицима припремио Дунаи Петар. Свршени теолог и подпредседник сегединске српске самоуправе Сенад Емра говорио је слово о Светом Сави као првом српском архиепископу. Српска основна школа у Сегедину не крије своје задовољство и почаствованост приликом да да свој допринос овој значајној манифестацији Срба у Мађарској и, како је за наше новине изјавила директорица школе, Љубинка Георгијевић, укључивањем наших најмлађих у овакве програме не само да негујемо српство ван граница

Србије, него постављамо и градиме одличне темеље припадности и у нама самимима.

Овом приликом о Светитељу, његовом просветитељском, научном, дипломатском и културном раду међу Србима, али и међу другим народима, говорио је проф. др Григор Григоров са одсека за славистику Универзитета у Сегедину, уз осврт на везе Немањиха са Бугарским царством и о личности Светитеља у Трнову. Др Бојана Катана из Републике Српске говорила је о свеукупном доприносу Светог Саве у

научном смислу и његовом непрекидном утицају на српство до данас.

На крају програма, архијерејски намесник сегедински протојереј Далибор Миленковић је захвалио свим учесницима, а посебно ђацима сегединске Српске основне школе и свима који су помогли реализацију ове изложбе и програма. Отац Далибор је затим позвао г. Љубомира Алексова, српског посланика у Парламенту Мађарске да свечано отвори изложбу. Господин Алексов је у свом обраћању нагласио значај Светосавља у животу српског народа и за вечне узоре и идеале из рода нашега међу којима је први Свети Сава. Господин Алексов је на послетку прогласио изложбу отвореном.

Аутор изложбе Свети Сава Српски је др Андреј Вујиновић у име

Историјског музеја Србије. Изложба се налази у сталној поставци ризнице манастира Грабовица, а до сада је представљена у Будимпешти и Печују.

Свечаном отварању изложбе присуствовали су протосинђел Варнава Кнежевић, секретар Епархије будимске, протонамесник Светомир Миличић и ђакон Стефан Милосавић, као и Нада Малбашки, председница Самоуправе Срба у Сегедину и Љубинка Георгијевић, директорка Српске школе у Сегедину.

Изложба је дело Историјског музеја Србије односно др Андреја Вујиновића. Посебну захвалу за гостовање ове поставке добила је директорка Историјског музеја Србије, Душица Бојић.

Горана Копоран

У Дески обележен Дан народне приповећке

Приче нам помажу да упознамо свет и себе у њему

Народне приповетке су се вековима преносиле с колена на колена, усменим путем, при чему су се и мењале. Како бисмо данашњим нараштајима приближили ту традицију, веома је важно упознати их са народним причама, читати им, причати и подстицати њихово интересовање. Управо су се око тога потрудиле дешчанске учитељице и васпитачице.

Дан народне приповетке се сваке године обележава у дешчанској Основној школи и забавишту, који су испоставе будимпештанског СОЦ „Никола Тесла“. Ове године нису само основци припремили програм за мале забавиштанце, већ су се и вредне васпитачице потрудиле да за децу спреме занимљиво мини позориште. На самом почетку дана, деца четвртог разреда, под будним оком своје учитељице Еве Шарњаји, глумила су по тексту приповетке „Ишла баба у шипке“.

Још у току преподнева, почеле су припреме за малену представу, којом су васпитачи почастили децу на овај дан. Припремиле су једну варијанту народне приповетке „Три путника“. Као што традиција налаже, прича је промењена тако да сви могу учество-

вати у њој. Тако су у овој изведби била четири путника, из четири краја света.

Сцена је постављена у просторији Културног, духовног и образовног центра „Свети Сава“. Центар збивања приповетке дешавао се у крчми, па је и део ове просторије преуређен у том стилу. А онда, на сцену, једна по једна, долазе четири путнице. Прва путница стиже из Берлина, Кристина Вереб, васпитачица групе „Сунцокрети“, која причајући на немачком језику улази у крчму. За њом иде Сања Симулов, васпитач групе „Коло“, из далеке и влажне Енглеске, причајући на енглеском, и док отреса свој мокри кишобран седа на празно место за столом. Старија бакица уморно вуче своја колица, јер је управо допутовала из Макоа, са пијаци, а испод вешто изабра-

не марама и шала, крила се Габријела Ђихор, васпитач групе „Јежићи“. Од Зрењанина, преко Бечеја, Кањиже, а онда и гужве на Ђали, стигла је једна веома причљива српкиња у народној ношњи, Тијана Ковач, васпитач групе „Сунцокрети“.

Путнице намернице имају потешкоћа да се споразумеју, а све су гладне и жедне. Желе да пију воду и једу кајгану. Свака на свом језику покушава да разговара са другом путницом, али једноставно језици су различити и не разумеју се. Ипак, имају среће што су дошле баш ту, у дешчанску крчму, јер млада крчмарица Ђаска са свим гостима на различитим језицима. То је Анка Ђорђевић, педагошки асистент групе „Јежићи“.

Она, пак, разуме све језике и лако се споразумева са свим путницама. Али и са децом, са којом успоставља комуникацију за време представе. За суседним столом седи и све слуша

Мелинда Цицери, полиглота у вртићу, која са децом на крају прича о поуци ове приповетке.

„Желели смо да деци на забаван начин приближимо значај учења језика. Изабрали смо и погодну приповетку, коју смо мало изменили, како би више одговарала данашњој деци. Покушали смо да их мотивишемо, да богатимо и проширимо њихова знања. Да заволе различите језике, да желе да их науче што више. На самом крају наше представе Мелинда је са децом причала о пословици: „Колико језика знаш, толико људи вредиш“, и то нам је била звезда водила у нашој идеји. А деца су, чини ми се, то све лепо прихватила. Захваљујем се свима на тимском раду и идеји, која је одлично спроведена у дело“, рекла је за наш лист директорка Дешчанског забавишта, Споменка Ђукин Брцан.

Сања Симулов

Самоуправа Срба у Мађарској – Будимпешта,
на основу параграфа 20/А ХХХIII Закона о јавном
сектору запослених у јавном сектору
(а „Közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi
XXXIII. törvény”)

РАСПИСУЈЕ КОНКУРС

за радно место директора (вишег руководиоца) Српског забавишта, основне школе, гимназије, ђачког дома и библиотеке „Никола Тесла” у Будимпешти

Статус и време на које се лице запошљава: правни статус запосленог професора у јавном сектору на неодређено време

Карактер радног места:
Пуно радно време

Конкурс расписује:
Скупштина Самоуправе Срба у Мађарској, 1055 Будимпешта, Ул. М. Фалка бр. 3

Рок на који се даје овлашћење вишем руководиоцу:
На одређено време од 5 година

Назив и адреса радног места: Српско забавиште, основна школа, гимназија, колегијум и библиотека „Никола Тесла”, 1074 Будимпешта, Трг ружа бр. 6-7

Важнији задаци који спадају у делокруг руководиоца:
Будимпештанско Српско забавиште, основна школа, гимназија, колегијум и библиотека „Никола Тесла” је мултифункционална народносна институција јавног образовања и васпитања: по Закону о јавном образовању, параграф 69. § тачка (1),

своје задатке извршавају директори забавишта, основне школе, гимназије, колегијума и библиотеке

Плата и друга примања:
За установљивање плате и других примања су меродавне одредбе ХХХIII Закона о правном статусу запослених у јавном сектору (из 1992. године)

Конкурсни услови:
- За извршавање било којег задатака у мултифункционалној васпитно-образовној институцији, васпитавању у народносно забавишту, васпитавању-образовању у школи, за испуњавање делокруга педагога је потребно – према набројаном у прилогу 3 Закона о јавном образовању и васпитању – школска и стручна спрема високог степена (Особа која испуњава наведене услове има право да попуни радно место у мултифункционалној васпитно-образовној народносној институцији)
- Стручна спрема за руководиоца институције стечена у оквиру педагошког стручног испита
- стручна пракса од барем 5 година стечена у педагошком раду или недељном одржавању десет наставних часова или одржавању занимања или стручна пракса стечена на основу давања часова по налогу послодавца
- да кандидат није био кажњаван, да је агилан у раду да је кандидат запослен у пуном радном времену на неодређено време у васпитно-образовној институцији као педагог или да је уз радни налог истовремено запослен у пуном радном времену на неодређено време као педагог

Услови који представљају предност:
- У случају идентичних услова, предност има особа која је припадник народности
- Знање неког страног језика

Документи и потврде који се прилажу уз конкурс:

а) Стручна биографија кандидата
б) Кандидатов стручни програм руковођења (развоја)
в) Потврда која доказује да кандидат задовољава услове расписаног конкурса
г) Изјава кандидата да дозвољава руковање његовим личним подацима који се односе на расписани конкурс, њихово копирање и прослеђивање онима који дају мишљење и доносе одлуку у вези конкурса
д) Потврда о кажњавању која није старија од 3 месеца

Временски период на који се даје овлашћење вишем руководиоцу:
Од 18. августа 2024. до 17. августа 2029. године

Рок за предају конкурсне молбе:
31. дан од оглашавања конкурса на сајту Министарства унутрашњих послова до 9.00 часова

Место предавања конкурсних молби:
Конкурсну молбу треба лично предати до истека рока за предају конкурса председници Самоуправе Срба у Мађарској Вери Пејић Сутор или шефу Канцеларије ССМ др Јадранки Гергев (адреса: Szerb Országos Önkormányzat, 1055 Budapest, Falk Miksa utca 3.)

Рок за доношење одлуке у вези са конкурсом:
На првој седници Скупштине ССМ-а, најкасније 60 дана по истеку рока за пријаву на конкурс

Важне информације у вези са послодавцем:
У вези са конкурсом се можете интересовати у Канцеларији Самоуправе Срба у Мађарској (1055 Budapest, Falk Miksa utca 3.) код шефа канцеларије др Јадранке Гергев и председнице ССМ Вере Пејић Сутор.

Срдечно вас позивамо на премијеру
представе Српског позоришта у Мађарској
и Културног центра „Српски венац”

„Коштана”

Дођите с нама на путовање
у душу Коштане, Миткета и Вас самих!

19. новембар 2023.
од 19 часова

Цена улазнице:
3500 форинти

Адреса:
1065 Budapest
Nagymező utca 49.

СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ

СРБСКЕ

НАРОДНЕ НОВИНЕ.

www.snnovine.com

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ – Лист Срба у Мађарској ♦ Издавач: Српски медијски центар (ДОО-Кфт) ♦ За издавача: Радојка Филаковић ♦ Главни и одговорни уредник: др Драган Јаковљевић ♦ Финансијер: Кабинет мађарског премијера (Miniszterelnökség) и Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. ♦ Фотографије: Иван Јакшић ♦ Седиште редакције: Falk Miksa u. 3, 1055 Budapest ♦ Поштанска адреса: Szerb Országos Önkormányzat, Szerb Hetilap, Falk Miksa u. 3, 1055 Budapest ♦ Web: www.snnovine.com ♦ Графички прелом листа: Тибор Фуксел ♦ За штампању Szedéstűkőr Vt.: Ференц Ибош ♦ Текстурне прилоге и фотографије примамо искључиво у електронској форми. Уредништво задржава право лекторске обраде и скраћивања текстова у складу са расположивим новинским простором. ♦ СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ су 2013. године награђене угледним друштвеним признањем – ВЕЛИКОМ ПЛАКЕТОМ УДРУЖЕЊА КЊИЖЕВНИКА СРБИЈЕ, за објективно и правовремено информисање, неговање српског језика и ћирилице и јачање веза српске заједнице у Мађарској са матичном државом Србијом и Удружењем књижевника Србије. ♦ HU ISSN 2061–0238

Свети Петар Цетињски

Петар Први Петровић Његош, канонизован као Свети Петар Цетињски био је митрополит црногорски и владар од 1782. до 1830. године. Петар Први Петровић Његош рођен је у Његушима 1748, у породици оца Марка и мајке Анђелије (рођене Мартиновић). Заредио се око 1760, а са свега 17 година је постао ђакон.

Једна верзија говори да је разлог то што је владика посетио Србина, генерала Симеона Зорића, кнежевог противника, али није искључена могућност да се у Петрограду дознало за црногорске притужбе на Русију у аустријској престоници.

Док је 1785. године био у посети Русији, Црну Гору је напао скадарски везир Махмуд-паша Бушатлија, који је тврдио да му је Станиша (Скендер-бег) Црнојевић предак. Бушатлија је стигао до Цетиња, где је спалио Цетињски манастир.

Када се Петар Први вратио, одазвао се позиву Аустрије и Русије да Црногорци учествују у рату против Османлија. Да не би била предухитрена, Порта је сама 13. августа 1787. објавила рат Русији, у који је, као руски савезник, после шест месеци, требало да уђе и Аустрија. Између ње и Русије било је, поред уверавања о пријатељству, и много неповерења и суревњивости.

Аустрија и Русија су 1791. и 1792. окончале рат са Османским царством, па је усамљена Црна Гора била суочена са старим непријатељем - Махмуд-пашом Бушатлијом. Осим што је имао бројну и организовану војску, Махмуд-паша је новцем и претњама ширио неслогу, како међу племенима у црногорским брдима, тако и у делу слободне Црне Горе. У критичним моментима, уочи османског напада, Петар је окупио Црногорце и Брђане и на Црногорском збору је изгласана, написана и потписана Стега (заклетва).

Године 1796. су извојеване две велике победе у Љешанској нахији – код Мартинића и на Крусима. У овом другој бици 3. октобра 1796. године 30.000 османских војника под вођством Махмуд-паше Бушатлије и седам француских официра је побеђено од стране 6000 црногорских војника. Сам Махмуд-паша Бушатлија је погинуо у боју, а глава му је, као симбол црногорске победе, за освету одсечена и донета у Цетињски манастир који је спалио деценију раније. Црна Гора је проширена територијом Бјелопавлића и Пипера и савим се одвојила од османске власти.

НЕОСТВАРЕН ПЛАН О СЛАВНО-СЕРБСКОЈ ДРЖАВИ

Петар Цетињски имао је план о стварању славено-сербске државе, која би обухватала Босну, Србију, Херцеговину, Црну Гору и Боку Которску, са престоницом у Дубровнику. План је био да руски цар буде и цар Срба, док би црногорски владика био његов савладар. Тада то није било могуће остварити, па је план остао само слово на папиру. Петар Први је за наследника спремао Ђорђија Савова Петровића, али је овај више волео војску и официрски позив. Због тога је за свог наследника 20. јануара 1827. прогласио Радета Томова Петровића, будућег Петра Другог Петровића Његоша. Владика Петар Први Петровић Његош је умро 1830. године на Цетињу, а његов наследник, Петар Други, канонизовао га је 18. октобра по јулијанском календару. Тако је владика Петар Први постао Свети Петар Цетињски.

Под митрополитом Петром, Црна Гора добила је први писани закон 1798, који је проширила Народна скупштина на Цетињу 1803. године. Њиме је установљен суд, који се звао „Правитељство суда црногорског и брдског“.

Године 1806. армије Наполеона Бонапарте покушавале су да учврсте своју власт у Црној Гори, напредујући из Бококоторског залива. Војска владике Петра Првог, ојачана руским одредима и са руском флотом под вођством адмирала Сењавина, истерала је француске снаге чак и из Дубровника.

Руски цар, Александар Први, покушао је да убеди владика Петра да преда Боку Аустријском царству, али овај није хтео да пристане, већ је наредио да се црногорске снаге учврсте у Херцег Новом. Александар Први је променио свој став и помогао је Црногорцима да освоје Корчулу и Брач.

Даља напредовања су прекинута доласком француске велике флоте, а руска флота је морала да се повуче, да брани Јонска острва. По уговору у Тилзиту из 1807. године, завршени су сукоби између Француског и Руског царства, а Бока Которска је предата Француској. У рату од 1807-1812, османске снаге ојачане француским одредима, нападе су Брда и Црну Гору, али их нису успеле заузети.

Владика Петар је одржавао сталне везе са Карађорђем за време Првог српског устанка и са њим је склопио савез за ослобођење потчињених Срба, па је са тим циљем водио и борбе са Турцима. Године 1813. Црногорци су уз руску и британску помоћ поново претели Боку Которску од Француза. Бечки конгрес који је уследио исте године је, међутим, вратио Боку Аустријском царству, а Црна Гора није призната за независну државу.

Након овог разочарења, Црну Гору су задесила тешка времена. Хиљаде Црногораца је умрло од глади, а стотине емигрирало у Кнежевину Србију и Царевину Русију. Боља времена се најављују кад Морачани 1820. године, под вођством сердара Мркоја Мијушковића, остваре победу над Османлијама, након чега ће се присајединити Црној Гори.

Д. А.

ORGANIZATOR: SRPSKA SAMOUPRAVA 10. KVARTA

ALEKSANDAR PETROVIĆ

NEMANJA NIKOLIĆ

NEDA NIKOLIĆ
TRIO

KONCERT

SUBOTA
25. NOVEMBAR 2023.
19:00

TÖKÖLYANUM / TEKELIJANUM
1053 BUDAPEST, VERES PÁLNÉ U. 17.

ULAZ SLOBODAN!
INFO: +36 20 523 12 91

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ

BEOPAPU

BUDUĆI GLOBUS

VÁROŠ RTV